

הרב משה ליב הכהן הלבפשט

פרשת עקב

שכר ועונש

"והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם .. ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטנך ופרי אדמתך דגנך ותירשך... לא יהיה בך עקר ועקרה.. והסיר ה' ממך כל חולי" (דברים ז, יב-טו)

פרשה זו, פרשת עקב, עוסקת באריכות בשכר ועונש, משה רבנו מפרט באריכות ומספר לעם ישראל על השכר הטוב בו יזכו אם ישמעו בקול ה' וישמרו את מצוותיו, ועל העונש אותו יקבלו אם לא ישמעו בקול ה'. משה רבנו מתבל את דבריו בדוגמאות רבות מההיסטוריה הקרובה של יציאת מצרים ומהחיים עצמם במדבר סיני.

אמרו לו ישראל, אימתי אתה נותן לנו שכר המצות שאנו עושים? אמר להם הקדוש ברוך הוא, מצוות שאתם עושים, מפירותיהן אתם אוכלים עכשיו, אבל שכר הקרן, בעקב אני נותן לכם, שנאמר "והיה עקב תשמעון" (דברים רבה ג, א. ילקוט שמעוני תתמז).

השאלה הגדולה היא, האם זו צריכה להיות כוונתינו בקיום המצוות, עשיית מצוות על מנת לקבל שכר, והימנעות מעבירות על מנת שלא נענש? ואם זו לא צריכה להיות כוונתינו, מדוע שמה התורה דגש כה גדול על שכר ועונש?

אנטיגנוס איש סוכו קיבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר, אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס, ויהי מורא שמים עליכם (אבות א, ג).

יש כאן דבר ראוי לציון, כשהסתיימה תקופת אנשי כנסת הגדולה, אנטיגנוס הרי קיבל משמעון הצדיק, הוא אמר כזה מאמר, שהמאמר הזה הוביל לכך שצדוק ובייתוס הקימו את תנועת הצדוקים, הם בנו על המשנה הזאת כדי להכחיש שכר ועונש, איך קורה כדבר הזה שהוא אומר דבר שבעקבותיו נבנו הצדוקים והבייתוסים, שמהם נוצרה הכפירה בשכר ועונש? מה הוביל את אנטיגנוס איש סוכו למאמר הזה?

אבל עלינו להבין שבתקופה ההיא, בה הוקם הבית השני, השתנתה לחלוטין ההנהגה של ההשגחה העליונה עם כלל ישראל מכפי שהיתה קודם לכן. מדוע זה היה? לפני כן אכן היה כפי שכתוב בקריאת שמע, כמו שאנחנו אומרים יום יום, "אם שמוע תשמעו", "ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש", ובנוסף, צדיק ורע לו, רשע וטוב לו, שזה עתה התחיל, לא היה קיים בתקופת בית ראשון, שם היה עובדתית, אם היהודים התנהגו טוב, היה טוב, אם לא, אז לא היה טוב. לעומת זאת בתקופת בית שני, זה לא היה, מדוע זה? אמנם, עלינו לדעת שהבית השני נבנה עם תנאים שונים לחלוטין. בתקופת הבית השני היו היהודים אמורים להיות בהמשך של הגלות הארוכה, כי הם לא זכו בבבל לגאולה השלמה, לא היו יותר מארבע ריבוא יהודים ששבו לארץ ישראל, עם ישראל בכללותו לא השלים לחלוטין עם העליה הזאת, כי הם ידעו שזו לא גאולה. בית המקדש גם כן לא נבנה כמו הבית עליו דיבר

הנביא יחזקאל. העובדה היא שבית המקדש אכן נבנה באופן מיוחד, דרך חגי זכריה ומלאכי, שהיתה להם קבלה שצריך לבנות, אבל זה לא היה בית המקדש שהגאולה ציפתה לה, כי זה כבר לא היה כדי להאריך, כדי שיוכלו אחר כך לעבור את הגאולה הארוכה, שאחריה תהיה הגאולה, ובהארכה זו היתה ההנהגה אחרת לגמרי, עשו מעשים טובים וראו שזה לא משתלם, אז באותו זמן התחילו אנשים להטיל ספק בכל העניין של שכר ועונש וכדומה, המאמינים אמרו, ההיפך, עכשיו קיום המצוות הוא רק עבור השכר בעולם הבא, אז הגיע אנטיגנוס איש סוכו ואמר, לא! מעשים טובים צריך לעשות בכל מקרה. משזה הפך להיות רק עבור העולם הבא, הרבה אנשים איבדו בזה עניין לגמרי, ולא זה ולא זה היא השקפת התורה. השקפת התורה היתה, שצריך לעשות את המעשים הטובים כי הם טובים בפני עצמם, וזה שיש שכר על המעשים, זה בגלל שכתוב שיש שכר בעולם הזה, וכמו שיש אצלנו עד היום מצוות שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, אבל אז בתקופת בית ראשון, היה שכר בעולם הזה על כל המצוות, כי השכר בעולם הזה נותן הזדמנות, ומקל על החיים, כדי שיוכלו לעשות עוד מעשים טובים. חז"ל אומרים שזה שרצו את ימות המשיח, זה מכיון שאז יהיה קל יותר לעשות, לכן השתוקקו לימות המשיח. אבל פה שנהיתה הנהגה אחרת, וחשבו שהכל רק לעולם הבא, לכן בא אנטיגנוס לומר, לא! "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס", כי לא זהו רצון ה'. רצון ה' הוא שנעשה מעשים טובים, משום שהם בעצמם טובים, אנטיגנוס אמר זאת משום שאז התחילה ההנהגה החדשה, שבגללה התחילו אנשים לחשוב שהם עובדים

רק עבור העולם הבא, לכן הוא היה צריך לחזור שוב ושוב על כך שלא עושים זאת עבור העולם הבא, וודאי שלא עבור העולם הזה, אלא כי זה בעצמו טוב. "הוא כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס", אבל אז יאמר אדם לעצמו, אם אני צריך לעשות רק כי זה בעצמו טוב, הריני מוחל על כך, לא הם ולא שכרם, לכן יש לחזור שוב על כך ש"ויהי מורא שמים עליכם". אין שכר מיידי בעולם הזה, ואף על פי שבעצם יש שכר אלא שאין לעשות על מנת לקבל שכר, עלול האדם לחשוב שאולי גם עונש כבר אין, לכן אמרו לו, "ויהי מורא שמים עליכם", שתדע שיש עונש וכמו כן יש שכר (רבי יעקב קמנצקי זצ"ל מתוך דיסק על פרקי אבות, תמלול מתורגם מיידיש).

על פי דברים נפלאים אלו מובן שהכוונה הראויה ביותר בקיום המצוות היא לעשות את הדברים משום שהם טובים, מתוך אהבת ה', והסיבה שהתורה מאריכה ומדגישה את השכר והעונש זה רק לטובתנו, על מנת להקל עלינו, ולהוביל אותנו לקיום עוד ועוד מצוות, ובמצב האידיאלי שיהיה במהרה בימינו לאחר הגאולה, נחזור שוב להנהגה העליונה המיוחדת, בה נראה שכר מיידי למצוות בעולם הזה, וזה יקל עלינו עוד יותר את החיים, כך שנחפוץ לקיים עוד ועוד מצוות.

העובד מאהבה, עוסק בתורה ובמצות, והולך בנתיבות החכמה, לא מפני דבר בעולם, ולא מפני יראת הרעה, ולא כדי לירש הטובה, אלא עושה האמת מפני שהוא אמת, וסוף הטובה לבא.. ובזמן שיאהוב אדם את ה' אהבה הראויה, מיד יעשה כל המצות מאהבה (רמב"ם הלכות תשובה י, ב).